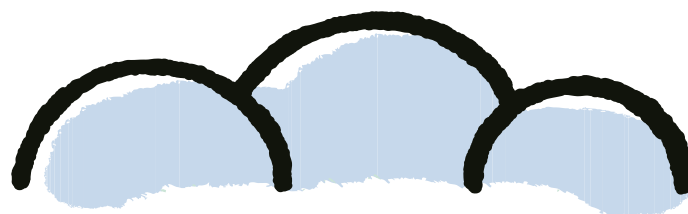

MUONION KUNNAN VARHAISKASVATUS- SUUNNITELMA

PÄIVÄKOTI
Tunturihelmi

Liiku leiki luonnossa!

Sisällys

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	2
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	3
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	4
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	6
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	10
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	10
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	13
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	15
2.4 Arvoperusta	17
2.5 Oppimiskäsitys	18
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	19
Ajattelu ja oppiminen	22
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	23
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	24
Monilukutaito	25
Digitaalinen osaaminen	26
Osallistuminen ja vaikuttaminen	26
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet	29
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	29
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	30
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	31
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	32
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	33
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	35
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	37
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	37
Yhteistyö eri tahojen kanssa	38
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	40
4.2 Pedagoginen dokumentointi	41
4.3 Monipuoliset työtavat	42
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	43

4.5 Oppimisen alueet	45
Kielten rikas maailma.....	45
Ilmaisun monet muodot	48
Minä ja meidän yhteisömme	50
Tutkin ja toimin ympäristössäni.....	52
Kasvan, liikun ja kehityn	54
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	57
Kaksikielinen varhaiskasvatus.....	60
5. Lapsen tuki	61
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut	62
Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut	62
5.2 Yhteistyö tuen aikana	64
Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö	64
Monialainen yhteistyö	64
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	65
Yleinen tuki	66
Tehostettu tuki	67
Erityinen tuki	68
Tuen muodot	68
5.4 Lapsen tuen arviointi	70
5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	71
5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista	73
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	74
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	75
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	75

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat

laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustilaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusiivisuuden periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävstä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kotoutumissuunnitelma
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Muonion kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu opetushallituksen hyväksymän varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Muonion varhaiskasvatussuunnitelmassa päätetään varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja toteuttamisesta paikallisella tasolla ja sen perustana ovat Muonion varhaiskasvatuksen painotukset luonto, liikunta ja leikki. Opetushallituksen määräyksen (18.2.2022) mukaisesti Muonion varhaiskasvatussuunnitelma päivitettiin syksyllä 2023 niin että varhaiskasvatussuunnitelma vastaa varhaiskasvatustlain muutoksia. Pääsääntöisesti muutokset liittyvät lapsen tarvitsemaan kehityksen ja oppimisen tukeen.

Muonion varhaiskasvatussuunnitelman rakenne noudattaa valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöllistä rakennetta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on lisätty luvuittain paikalliset painotukset. Paikalliset osiot on merkitty Muonion kunnan logolla ja lisäksi osion fontti on sininen sekä kursivoitu.

Muonion varhaiskasvatuksensuunnitelmaa laadittaessa on huomioitu muut kunnan varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat, kuten:

- *esiopetuksen opetussuunnitelma*
- *perusopetuksen opetussuunnitelma*
- *Muonion kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma*
- *Muonion kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma*
- *Muonion kunnan kotouttamisohjelma*
- *Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus suunnitelmat*

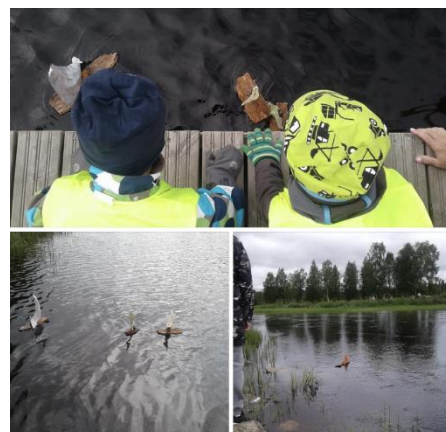
Lisäksi olemme huomioineet

- *Muonion kuntastrategian*
- *Varhaiskasvatuspalveluiden laatu- ja arviointikyselyt*
- *Varhaiskasvatuksen arvot, palveluiden järjestämisen ja toiminnan painopisteet*

Muonion varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) koskee päiväkotitunturihelmeä ja esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelma määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu suomen kielellä. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi laaditaan jokaiselle lapselle oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Koko henkilöstöllä on ollut mahdollisuus osallistua paikallisen suunnitelman sisältöön.

Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa olemme järjestäneet huoltajille kyselyn varhaiskasvatuksen toteuttamisesta. Lapsista yli 3- vuotiaille järjestettiin haastattelu, jonka avulla keräsimme heidän ajatuksiansa hyvästä varhaiskasvatuksesta.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan asiakas- ja henkilöstöpalautteiden pohjalta sekä moniammatillisessa työryhmässä. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää Karvin (Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen) tuottamia arviointityökaluja ja laadun indikaattoreita (Valssi). Varhaiskasvatussuunnitelman seurannassa ja kehittämisessä hyödynnetään käytännöstä saatuja kokemuksia, havaintoja sekä dokumentointia. Havainnointi ja dokumentointi toimivat välineinä lapsen kuulemisessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö arvioi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista mm. työyhteisön säännöllisissä kokouksissa, kehityskeskusteluissa ja tiimipalavereissa.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaihteita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen

varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

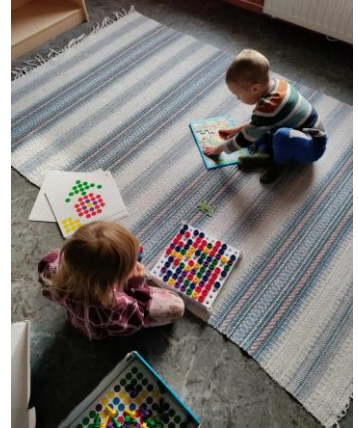
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu) laaditaan yhdessä huoltajien kanssa lapsen aloitettua varhaiskasvatuksessa, riittävän tutustumisajan jälkeen. Päiväkodeissa varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta, mutta kaikki ryhmän kasvattajat osallistuvat suunnitelman laatimisprosessiin.

Jos lapsella on kaksi varhaiskasvatuspaikkaa esimerkiksi vuoroasumisen vuoksi, tekevät varhaiskasvatuspaikat tiivistä yhteistyötä lapsen vasun laatimisen, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan opetushallituksen laatimalle varhaiskasvatussuunnitelman pohjalle, johon kirjataan lapsen osaaminen, vahvuudet ja henkilökohtaiset oppimistavoitteet sekä menetelmät, joilla tavoitteisiin pyritään. Lapsen mielipiteitä selvitetään (lapsen ikätaso huomioiden) esim. lasta havainnoimalla, haastattelemalla ja kuvien avulla. Mahdollisuuksien mukaan lapsi voi olla mukana kasvatustiedustelussa, jossa tiedustellaan lapsen mielipiteitä. Lapsen vasua arvioidaan ja päivitetään moniammatillisesti lasta havainnoimalla sekä toimintaa dokumentoimalla.

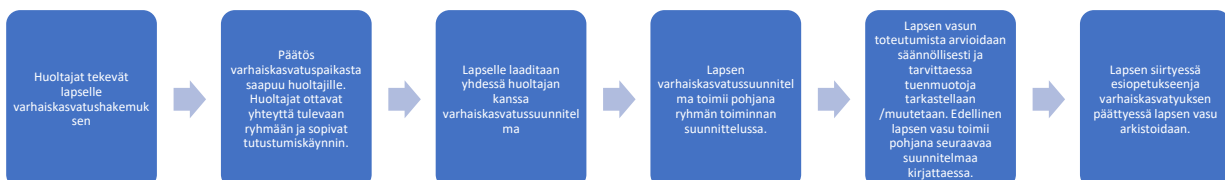
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on mukana vasuprosessissa, silloin kun lapsen tarvitsemaa tukea suunnitellaan tai arvioidaan. Lapsen tuen muodot kirjataan lapsen vasuun. Lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta sekä vaikuttavuutta arvioidaan ja suunnitelmaa päivitetään aina, tuen tarpeen muuttuessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan pedagogisen lausunnon ja hakemuksen perusteella lapsi tarvittaessa siirretään tehostetun tai erityisen tuen muotoihin. Hallintopäätöksen tehostetusta tuesta tekee varhaiskasvatusvastaava ja erityiseen tukeen siirtymisestä sivistysjohtaja.

Yksilöllisen vasun lisäksi laaditaan lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelma eli ryhmävasu. Ryhmävasuun nousevat pedagogiset tavoitteet muodostuvat ryhmän lasten yksilöllisistä vasuista ja varhaiskasvatussuunnitelmasta. Ryhmävasu on arjen työväline, josta ilmenee ryhmän konkreettiset tavoitteet toiminnalle, oppimisympäristöille ja toimintakulttuurille.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman salassapidossa ja tietojen luovuttamisessa noudatetaan Opetushallituksen ohjeistusta ja paikallisia ohjeita varhaiskasvatuksen aloitus- / siirtokäytännöistä

Lapsen yksilöllinen lääkehoitosuunnitelma tehdään, mikäli lapsen terveydellinen tilanne sitä vaatii. Yksilöllisessä lääkehoitosuunnitelmassa käytetään valmista lomaketta.

Lapsen palvelupolku Muonion varhaiskasvatuksessa:

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimitilin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut.

Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inkluusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia sosiaalihuoltolakia vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ja terveydenhuoltolakia sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inkluusiivisten periaatteiden mukaisesti;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;

- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys.

Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksesta annettuja säädöksiä. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1) Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Muonion kunnassa varhaiskasvatusta järjestetään päiväkotitunturihelmissä. Varhaiskasvatusvastaava tekee lasten sijoituspäätökset päiväkotiryhmiin ja perhepäivähoitoon.

Varhaiskasvatuspalveluihin kuuluvat myös koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä esiopetus ja esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) vastaa koko kunnan varhaiskasvatuksen erityisopetuksesta sekä esiopetuksen erityisopetuksesta. Viittomakieltä käyttävälle voidaan tarvittaessa palkata viittomakieltä osaava avustaja ja muitakin tulkkipalveluita järjestetään tarpeen mukaan.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta,

toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukevat perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Muonion kunnassa toimii kunnan oma päiväkotitunturihelmi, jossa toimii 4 eri ryhmää: Havuset, Käpyset, Lupposet ja Reposet. Vuorohoidon ajaksi eli iltaisin ja viikonloppuisin osastot yhdistyvät Havusten ryhmätilaan. Kerkkäset ryhmä toimii päiväkodin läheisyydessä alakoulun puolella. Päiväkotit ja Yhtenäiskoulun alakoulu on liitetty toisiinsa yhdyskäytävällä. Alakoulun puolella sijaitsee myös päiväkodin ruokasali.

- *Havuset 0–2 -vuotiaille*
- *Käpyset 2-3-vuotiaille*
- *Lupposet 4-vuotiaille*
- *Reposet 4-5 vuotiaille*
- *Kerkkäset – Esiopetus ja esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus sekä koululaisten aamu- ja iltapäivähoito*

Päiväkodin ryhmissä järjestetään koko- ja osa-aikaista varhaiskasvatusta alle kouluikäisille lapsille. Ryhmien muodostamisessa otetaan huomioon lasten ikä, sisarussuhteet, tuen tarpeet ja päiväkodin

tilat. Varhaiskasvatuksen henkilöstön kelpoisuuksissa noudatetaan varhaiskasvatustalakeia. Enintään neljää alle kolme vuotiasta kohden on yksi kasvattaja, jolla on ammatillinen kelpoisuus. Yli 3 vuotiaiden ryhmässä on vastaavasti yksi kelpoisuuden omaava kasvattaja seitsemää (yli 5h) lasta kohden. Päiväkodissamme työskentelee varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen lastenhoitajia, varhaiskasvatuksen erityisopettajia ja tarvittaessa erityisavustajia. Perhepäivähoitoa tai yksityistä palvelua ei kunnassamme ole.

Vuorohoitoryhmässä järjestetään vuorohoitoa klo 17.00–6.15 välisenä aikana päivätoiminnan lisäksi. Varhaiserityiskasvatusta annetaan jokaisessa päiväkodin ryhmässä ja perhepäivähoidossa lapsen tarpeiden mukaisesti.

Muonion kunnan alueella toimivien päiväkotiryhmien ja perhepäivähoidon välisiä yhteistyömuotoja ovat erilaiset yhteiset tapahtumat, kuten retket, teatteriesitykset, liikuntatapahtumat, henkilöstön koulutukset ja työhyvinvointipäivät. Päiväkotiryhmien välillä pyritään yhteistyöhön mahdollisuuksien mukaan myös sisäisin sijaisjärjestelyin. Päiväkotitoimii esioppilaiden täydentävän varhaiskasvatuksen varahoitopaikkoina koulujen loma-aikoina, jolloin myös esiopetuksen täydentävässä varhaiskasvatuksessa työskentelevä lastenhoitaja sekä opettaja siirtyvät tarvittaessa työskentelemään muihin päiväkotiryhmiin.

Muonion kunnan varhaiskasvatukseen voi hakea ympärivuoden. Elokuussa alkavan toimintakauden varhaiskasvatuspaikat haetaan kuitenkin keskitetysti helmikuun loppuun mennessä sähköisen asioinnin (edaisy) kautta.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltaja ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon

hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.

Muonion varhaiskasvatuksessa lapsille luodaan turvallinen ja kodinomainen ympäristö. Henkilöstöllä on aikaa kuunnella lapsia sekä huomioida heitä ja heidän tarpeitaan. Lapsille annetaan mahdollisuus tulla kuulluksi.

Perheiden kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Perheiden kanssa käydyllä säännöllisellä kanssakäymisellä tehdään lapsen varhaiskasvatustaipaleesta juuri häntä palveleva. Varhaiskasvatussuunnitelman ja sen arvioinnin avulla seurataan yhdessä asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Muonion varhaiskasvatuksen aloitus- ja siirtokäytäntöjen perustana on, että niihin varataan riittävästi aikaa. Aloituksen tulee olla turvallinen ja lapsen tarpeet huomioiva. Tutustumiskäyntien yhteydessä käydään kattava aloituskeskustelu, jota varten huoltajat täyttävät siihen tarkoitetun esitietolomakkeen. Tutustumiskäynneillä yhdessä huoltajan kanssa suunnitellaan hoidon aloituksen sujuva eteneminen.

Lapsen vaihtaessa varhaiskasvatuspaikkaa Muonion kunnan sisällä tai siirtyessä toiselle paikkakunnalle, lapsen tiedonsiirtona toimii lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Tarvittaessa lapsen asioissa voidaan järjestää myös erillinen siirtopalaveri. Kun lapsen varhaiskasvatuspaikka vaihtuu toiseen kuntaan, lapsen tiedot siirretään vanhempien luvalla.

Lapsen siirtyessä esiopetukseen lapsen vasut siirtyvät sähköisen Daisy järjestelmän avulla esiopetukseen. Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirtyvistä lapsista pidetään tarvittaessa

siirtopalaverit, joihin osallistuvat esikoulun opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatus ryhmän opettaja. Palavereiden järjestämisvastuu on varhaiskasvatuksen erityisopettajalla.

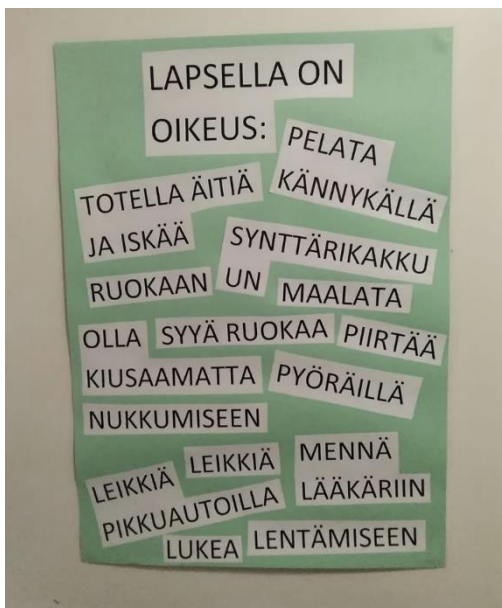
Tulevilla esikoululaisilla on tutustumispäivä ennen esiopetuksen alkamista, jolloin lapsi saa tutustua esikoulun tiloihin ja opettajaan. Tukea tarvitsevan lapsen osalta varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu tarvittaessa esikoulun opettajan mukaan tukisuunnitelman arviointipalaveriin ennen esiopetuksen alkamista. Tarvittaessa tehdään monialaista yhteistyötä huoltajien luvalla.

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee

tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä

rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäytäntöihin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvatus arvoperustan lisäksi Muonion varhaiskasvatuksen arvoiksi rakentuu lapsilähtöisyys, läsnäolo ja turvallinen ilmapiiri, ympäröivän luonnon arvostaminen ja hyödyntäminen, liikunnan monipuolistaminen sekä tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus. Arvomme pohjautuvat Muonion kuntastrategiaan, jossa luonto, yhdenvertaisuus ja onnellinen arki ovat keskiössä.

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten

havainnoidessa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvallisiksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Muonion varhaiskasvatuksessa ylläpidetään vuorovaikutteista kasvatus- ja oppimiskulttuuria. Lasta kuunnellaan ja hänen tarpeensa huomioidaan.

Lapsen kokonaisvaltaista kehitystä havainnoidaan päivittäin. Sosiaalisia taitoja, tunteiden sanoittamista ja niiden näyttämistä tuetaan, itsetuntoa vahvistetaan mahdollistamalla onnistumisen tunteita. Luodaan turvallinen ja luotettava ilmapiiri, jonka ansiosta huolet ja murheet voidaan kertoa. Tavoitteena on luoda lapselle positiivisen pedagogiikan avulla hyvä itsetunto sekä positiivinen minäkuva. Lapsen hyvinvoinnin taustalle kuuluvat myös kriisit sekä niistä selviytyminen, jotka vaativat niin fyysistä kuin henkistäkin jaksamista sekä voimavaroja. Varhaiskasvatuksen henkilöstö pyrkii tukemaan edellä mainittuja voimavaroja sekä vahventamaan lapsen tukiverkostoa.

Millainen on hyvä/kiva aikuinen päiväkodissa - lasten haastatteluista

- ❖ *Osaaskarrella, silittää selästä ja puhuu hauskaa. (Tyttö 4v)*
- ❖ *Auttaameitä, lukeesatuja, leikkii kaverina. (Tyttö 6v)*
- ❖ *Pelaa jalkapalloa (Poika 6v)*

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan

painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeitä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Muonion varhaiskasvatuksen päivittäistä pedagogiikkaa suunnitellaan ja toteutetaan niin, että se kohtaa mahdollisimman hyvin lapsen ja perheiden toiveet sekä tarpeet. Varhaiskasvatuksessa puhutaan kokopäiväpedagogiikasta, joka tarkoittaa sitä, että koko

päivä aamusta iltaan kaikkine toimintoineen nähdään arvokkaana ja merkityksellisenä kasvatus- ja opetustilanteena. Pedagogisesti suunnitelluissa päivittäin toistuvissa tilanteissa lapset harjoittelevat ja oppivat monia tärkeitä arjen taitoja, jotka liittyvät itsestä huolehtimiseen. Arjen toistuvissa hetkissä kehittyvät luontevasti myös esimerkiksi lasten kielelliset, motoriset ja sosiaaliset taidot. Lasten omaa ajattelua tuetaan antamalla tilaa heidän omille valinnoilleen.

Vuorohoidon pedagogiikan suunnittelussa korostuvat lasten yksilöllisyys ja päivästruktuurin joustavuus. Toiminnassa ja sen suunnittelussa huomioidaan annetut resurssit ja raamit sekä toimintaa ohjaavat asiakirjat. Varhaiskasvatus tapahtuu yhdessä asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt järjestetään vastaamaan lapsen tarpeita mm. tukea. Pedagogista toimintaa arvioidaan jatkuvasti. Lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi toteutetaan yhteistyössä huoltajien, kasvatushenkilöstön ja muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa.

Toiminnan toteutuksessa läsnä oleva aikuinen hoitaa, havainnoi, kasvattaa ja tukee lasta sekä toimii pedagogisesti koko päivän ajan. Lapselle mahdollistetaan

omaehtoinen, pitkäkestoinen leikki, jota aikuinen laajentaa ja kannattelee tarvittaessa. Leikin häiritsemistä ja katkaisemista vältetään. Leikissä lapsi toimii juuri omalle kehitys- ja taitotasolleen optimaalisella tavalla.

Muoniossa lapsen ja kunnan varhaiskasvatussuunnitelma toimii työvälineenä, joka ohjaa pedagogista toimintaa ja tukee yksittäisen lapsen kasvua ja kehitystä. Kokoaikaisen arvioinnin kautta voidaan kehittyä ja muuttaa toimintaa lapsen ja lapsiryhmän tarpeita vastaavaksi. Toiminnan läpinäkyvyys ja arviointi luovat mahdollisuuden yhdessä oppimiseen ja oppimisen iloon.

Aikuinen ohjaa lasta tämän yksilöllisellä kehityksenvyöhykkeellään huomioiden henkilökohtaiset mielenkiinnon kohteet, jolloin lapsen motivaatio oppimiseen on parhaimmillaan. Tehtävät ja sisällöt ovat kunkin lapsen kyvyille/kehitystasolle sopivia (eivät liian helppoja tai vaikeita). Monimuotoisia elämyksiä ja kokemuksia tarjoava, lapsen omaa kysyvää ja tutkivaa aktiivisuutta tukeva oppimisympäristö motivoi lasta oppimaan. Kasvattajan tehtävänä on luoda ja ylläpitää ilmapiiriä,

jossa lapsi uskaltaa kokeilla erilaisia asioita ja haastaa omia rajojaan/taitojaan saaden positiivista kannustusta ja tarvitsemaansa kannattelua.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa

luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoita ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omaan kykyihinsä.

Aikuinen toimii lapsen innostavana oppaana ajattelun ja oppimisen maailmaan. Lapsi toimii itse aktiivisena ja aktivoivana vuorovaikutuskumppanina, ympäristöstään kiinnostuneena ja tiedonhaluisena mallina. Kieli on kaiken ajattelun ja oppimisen edellytys, joten oppimisympäristössä kiinnitämme paljon huomiota monipuolisen, kuvailevan sanaston ja käsitteiden käyttöön arjen kaikissa tilanteissa (arjen pedagogiikka). Lapsi nähdään liikkuvana ja leikkivänä, kasvuympäristössään saamiensa kokemusten ja mallien kautta omaa oppimistaan ja ajatteluaan aktiivisesti rakentavana toimijana.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita.

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Varhaiskasvatuksessa on lapsia erilaisista kulttuuritaustoista, matkailu ja autotestaustoiminta tuovat paikkakunnalle vuosittain ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä ja heidän perheitään. Meille Muoniossa on tärkeää arvostava ja välittävä kohtaaminen. Jokainen on yhtä arvokas ja erilaisia tapoja ajatella arvostetaan sekä kunnioitetaan. Kasvattajat toimivat mallina kaikissa arjen kohtaamisissa. Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Yhdessä ihmetellen ja kuunnellen voimme oppia toisiltamme joka päivä. Lasten erilaiset kulttuuritaustat näkyvät arjen toiminnoissamme esimerkiksi eri kulttuureihin kuuluvien juhlien viettämisenä, vierailuina, tarinoina, leikkeinä ja lauluina. Eri kieliin tutustutaan mm. nimeämällä asioita ja esineitä ryhmässä esiintyvien kielten mukaan. Myös leikkivälinehankinnoissa otamme huomioon monikulttuurisuuden.

MINKÄLAINEN ON MEIDÄN MUONIO?		
JOKI	KAUPPA	KAIKKEA HAUSKAA
MAANTIE	MUONIOJOKI	KOTI
KIELÄ		
MITÄ KIVOJA ASIOITA TÄÄLLÄ VOI TEHDÄ?		
LEIKKI	HIITO	LUMISOTA
JALKAPALLO	SIRKUSTELU	LUMIPALLOT
LUMI	KERHOT	MÖNKKÄRI
LUMIKOLAKYYTI	JÄTSKIAUTO	LUMIKENKÄILY
LUMIUKOT	AUTOILU	LUMIENKELI
PÄIVÄKOTI	KELKKAILU	KAVERIT
MIKÄ ON PARASTA MUONIOSSA?		
BÄKKÄRIT	PUISTOKIPEILY	KELKALLA PÄÄSEE
KÄVELY	VESISTÖT	KOTIIN
LEIKKI	FRISBEE	PERHOSET
MAANTIELLÄ PYÖRÄILY	JOULU	KESÄMATKAT
JÄTSKIAUTO	TULISTELU	UIMINEN
	LUMILEIKIT	LOMAILU
		TIMANTTIPILLOS
MITEN PIDÄMME HUOLTA MUONIOSTA?		
EI ROSKATA	EI RIKOTA TOISTEN	
PIDETÄÄN ELÄIMISTÄ	LEIKKEJÄ	
HUOLTA	METSÄTETÄÄN VAIN	KAIKKI ON KAIKKIEN
PYSYTÄÄN KUIVANA	LUVALLA	KAVEREITA
EI AJETA TAHALLAAN	EI AMMUTA ORAVIA	
OJAAN AUTOLLA		

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan

toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Lasten kanssa harjoitellaan päivittäin erilaisia arjentaitoja sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista kannustavassa ilmapiirissä. Kasvattajat tukevat lapsia kaikessa tekemisessä ikätaso ja taidot huomioiden. Lapsille rakennetaan kiireetön arki, jossa näitä taitoja voi turvallisesti harjoitella. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Ravintoon ja ruokailuun tutustutaan ruokakasvatuksen avulla, jossa pedagogisesti ohjataan ja tuetaan lasten ruokailua sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia. Positiivinen suhtautuminen ruokaan ja ruokailutilanteisiin luovat pohjan lapsen ruokailutottumuksiin. Havusten ryhmä syö kaikki ateriansa omassa ryhmätalassaan ja muut päiväkodin ryhmät syövät aamupalan, lounaan ja välipalan alakoululla sijaitsevassa ruokasalissa. Ruokasalissa on panostettu viihtyvyyteen ja lasten omatoimisen ruokailun tukemiseen. Linjastot, aterimet ja astiastot ovat suunniteltu pienille käyttäjille sopiviksi.

Lapsille opetetaan valmiuksia toimia turvallisesti liikenteessä. Turvallinen oppimisympäristö, lähiluonto ja liikenteessä kulkeminen ovat osa jokapäiväistä toimintaamme.

Lapsen iästä ja kehitystasosta riippuen tunnetaitokasvatuksen materiaalit vaihtelevat. Tunnetaitoja harjoitellaan ja tuetaan arjen pedagogiikassa. Aikuinen mallintaa kaikissa arjen tilanteissa esim. miten kaveri kohdataan.

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito.

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito.

Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Varhaiskasvatuksessa tutkitaan paljon ympäristöä, kuunnellaan satuja ja tutkitaan kirjojen kuvia. Yhdessä keskustellen pohditaan kuvien merkityksiä. Yhteisten kokemusten kautta opitaan erilaisten merkkien ja symboleiden merkityksiä esim. retkillä tai liikenteessä.

Lasten kanssa keskusteluissa kasvattaja auttaa lasta pohtimaan ja näkemään erilaisten viestien, uutisten, kuvien ja esimerkiksi lastenohjelmien sisältöä ja merkityksiä. Tuodaan lapsille näkyväksi kielen ja viestinnän rikas maailma ja sen moninaisuus.

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Digitaalisia välineitä, sovelluksia tai pelejä käytetään varhaiskasvatuksessa pedagogisesti mielekkäällä tavalla ja lasten ikä- / kehitystasot huomioiden. Osaamista kehitetään yhdessä ihmetellen, kokeillen ja leikkien. Digitaalisia välineitä voidaan käyttää osana lapsen tukea (kuvatuki, piirtämisohjelmat, valokuvaaminen, toimintaympäristön kuvitus, oman äidinkielen tukeminen).

Varhaiskasvatuksen toimintaa dokumentoidaan mm. valokuvaamalla. Kuvia käydään läpi lasten kanssa, sanoitetaan kuvan tapahtumia ja liitetään osaksi jokaisen lapsen omaa kasvunkansiota.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä

demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Lapsia osallistetaan kuuntelemalla heidän ideoitaan ja huomioimalla heidän mielenkiinnon kohteensa. Toimintaa suunnitellaan lasten tarpeista ja mielenkiinnon kohteista käsin ja heidän pohdintojaan kuunnellaan sekä ideoihin tartutaan herkästi. Lasten ideoista voi ajoittain muodostua jopa viikkoja kestävä teema ryhmän toimintaa raamittamaan.

Tärkeää on, että lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi päivittäin. Myönteisellä suhtautumisella ja aidolla kohtaamisella luomme lapselle kokemuksen osallisuudesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa. Yhteisillä säännöillä, sopimuksilla ja osallistavalla toiminnalla lapsi kokee turvaa ja oppii yhdessä kasvattajien kanssa myös vastuuta omasta toiminnastaan.

Jos minulla olisi taikasauva-niin toivoisin päiväkotiin- lasten haastatteluista

- ❖ *Kukkoja, kanoja, lehmii, pikkuautoja lisää sekä roolivaatteita (Poika 6v)*
- ❖ *Lisää avaruusolentoja, rakennuspalikoita, tramppoja (Tyttö 4v)*
- ❖ *Että saisi itse päättää mitä tehdä (Tyttö 6v)*
- ❖ *Kukkia, jotka on kaiken värisiä (Poika 5v)*
- ❖ *Kävelyretket hauskuuteen. (Tyttö 4v)*

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista

- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset

henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

Muonion varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kivijalkana toimii varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatuksen ryhmissä noudatetaan yhteistä toimintasuunnitelmaa, jota sovelletaan ryhmäkohtaisesti lasten ikä- ja kehitystasot huomioiden. Toimintasuunnitelma päivitetään yhdessä vuosittain. Toiminnassamme ja toiminnan kehittämisessä sekä arvioinnissa painottuu pedagoginen keskustelu.

Pedagogista keskustelua, pohdintaa ja toiminnan arviointia tapahtuu päivittäin, muun toiminnan lomassa ja tarkemmin asioista keskustellaan omien tiimien säännöllisissä viikkopalaverissa. Tarvittaessa ryhmien varhaiskasvatuksen opettajat kokoontuvat yhteen arvioimaan ja kehittämään toimintaa. Koko varhaiskasvatuksen henkilöstö kokoontuu yhteiseen suunnitteluun 2-3 kertaa vuodessa, jossa yhdessä keskustellen suunnitellaan, arvioidaan ja kehitetään varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan

rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Kiireetön, avoin, kannustava ja toisia arvostava ilmapiiri luovat oppivan yhteisön raamit. Varhaiskasvatukseen luodaan ilmapiiri, jossa uskalletaan tuoda esille omia ajatuksia, mielipiteitä ja ideoita. Asiasta keskustellaan rakentavasti ja avoimesti. Kokemusten ja hyvien käytänteiden jakaminen toisille edistää kehittämistyötä. Tietoa ja taitoa myös jaetaan ryhmissä toisille - Jaettu ilo!

Huomioimme ja hyödynnämme kasvattajien eri vahvuusalueet ja arvostamme kaikkien kasvattajien ammattitaitoa. Arjen toiminnassa vahvistamme omia vahvuuksiamme ja kehitämme haastavia osa-alueita sekä mahdollistetaan kaikille kasvattajille eri toimintojen kokeileminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Leikin merkitys korostuu läpi varhaiskasvatuksen. Kasvattaja on lasten leikeissä vahvasti läsnä kannustaen, rohkaisten ja havainnoiden. Tarvittaessa leikinkulkua tuetaan ja ohjataan. Kasvattaja on leikin mahdollistaja ja kasvattajan osallisuus leikissä vaihtelee lasten ikä- ja kehitystason mukaisesti.

Omatoimisessa leikissä lapsilla on omat tavoitteet leikilleen ja he itse suunnittelevat leikin etenemisen. Leikki opitaan mallintamalla itseä taitavampaa leikkijää tai osallistumalla yhteiseen leikkiin itseä taitavampien kanssa.

Kasvattajat huolehtivat, että jokainen lapsi pääsee mukaan leikkiin, on leikissä tasavertainen jäsen ja saa omat ideat ja ajatuksensa näkyväksi ja kuuluviin. Kasvattajan tehtävänä on ohjata leikkiä, kaverisuhteita ja niiden muodostumista leikin sisällä lasten ja ryhmän tarpeet huomioiden niin sisällä kuin ulkoleikeissä.

Ryhmien leikkivälinevalinnoissa otetaan huomioon, että ne ovat lasten ikä- ja kehitystason mukaisia, turvallisia ja innostavia.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa.

Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Toimintojen suunnittelussa, kehityksessä ja arvioinnissa huomioidaan niin huoltajien kuin lastenkin toiveita. Huoltajien kanssa keskustellaan päivittäin lapsia tuodessa ja hakiessa.

Vasu- keskustelujen yhteydessä huoltajilta aina kysytään mahdolliset toiveet toiminnalle ja lisäksi järjestämme syksyisin kaikille ryhmille vanhempainillan. Perheitä osallistetaan myös mm. avoimella keskustelulla erilaisten tapahtumiemme yhteydessä kuten esimerkiksi isovanhempien päivän, isän- tai äitienpäiväkahvihetkien merkeissä. Huoltajille järjestetään palautekysely vuosittain, jossa on myös vapaita kommentti osioita.

Osallistavan toiminnan perusta on lapsilähtöisyys. Lasten ideat, toiveet ja ajatukset otetaan huomioon päivittäisessä suunnittelussa ja eri toiminnoissa mahdollisuuksien mukaan. Lapsilta kysytään mielipiteitä ja lapset saavat arvioida mm. eri toimintojen onnistumista. Jotta kaikki lapset saavat äänensä kuuluviin, kasvattajat tarvittaessa ohjaavat ja tukevat lasta itsensä ilmaisemisessa mm. kuvakortteja apuna käyttäen. Lasten mielenkiinnon kohteita huomioidaan mm. ryhmän leluvalinnoissa, värityskuvatulosteissa ja askarteluaiheissa.

Yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon kiinnitetään huomiota eri tilanteissa varhaiskasvatuksen arjessa. Hyväksymme erilaisuuden, vältämme stereotyyppisiä rooleja /odotuksia ja huomioimme kaikkia lapsia sekä perheitä tasapuolisesti. Toimimme kaikessa toiminnassa sukupuolisensitiivisesti.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti

moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Muoniassa monikulttuurisuus on arkipäivää, joka huomioidaan varhaiskasvatuksen arjessa. Monikielisten lasten kohdalla on tärkeää tukea perheen kielitaustaa, kannustaa huoltajia käyttämään lapsen kanssa omaa äidinkieltään. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan lapsen mahdollinen monikielisyys. Toiminnoissamme tuemme lapsen suomen kielen kehitystä käyttämällä kommunikointi kielenä ensisijaisesti suomen kieltä. Luemme paljon kirjoja ja nimeämme asioita/ esineitä. Satuja ja lauluja kuunnellaan myös lapsen omalla äidinkielellä. Näin tuemme lapsen kokonaisvaltaista kielenkehitystä ja arvostusta omaan kulttuuri- ja kieliperimäänsä.

Suomalaisen kulttuuriperinnön rinnalla arvostamme saamelaisuutta. Saamelaisuus huomioidaan myös mm. saamelaisten kansallispäivänä järjestämällä saamen kulttuuriin liittyvä teemapäivä.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista

suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä

Varhaiskasvatuksen toiminnan pohjana on lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Tutut aikuiset, turvallinen ja tuttu ympäristö, rutinoitunut arki sekä yhteisesti sovitut säännöt tukevat lasten hyvinvointia ja luovat lapsille turvallisuutta.

Jokaisen aikuisen velvollisuus on puuttua kiusaamiseen ja häirintään heti. Kiusaamista ja häirintää myös ennalta ehkäistään tukemalla lasta tunne- ja itsesäätelytaitojen sekä sosiaalisten taitojen kehittämisessä. Tunteiden tunnistamista ja nimeämistä harjoitellaan mm. tunne kirjallisuuden, tunnekorttien ja erilaisten harjoitteiden avulla.

Turvallisuusasiat käsitellään säännöllisesti henkilöstön ja lasten kanssa. Varhaiskasvatusyksikköihin tehdään vuosittain turvallisuustarkastukset – ”turvakävely”, joissa tarkistetaan ympäristön, välineiden ja tilojen turvallisuus. Päiväkodin pelastussuunnitelma tarkistetaan ja päivitetään vuosittain. Poistumisharjoitukset pidetään n. kaksi kertaa vuodessa (kesä & talvi). Harjoituksissa kartoitetaan henkilöstön eri tehtävät, velvollisuudet ja vastuut, jotta kaikki osaavat toimia oikein mahdollisen kriisitilanteen sattuessa. Henkilöstön säännölliset ensiapu- ja alkusammutuskoulutukset toteutetaan noin 3 vuoden välein.

Muonion varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan kestävää elämäntapaa. Kierrätykseen tutustutaan lajittelemalla jätteitä, keräämällä roskia luonnosta ja tutustumalla kylän eri kierrätyspisteisiin sekä keskustelemalla luonnon tärkeydestä ja sen kunnioittamisesta.

Muoniossa luonto on vahvasti osa arkea. Luonto on lähellämme ja kylän elinvoimaisuus kumpuaakin luonnosta ja sen hyödyntämisestä mm. matkailuelinkeinona. Hengitämme Muoniossa tutkitusti maailman puhtainta ilmaa ja siksi on tärkeää, että lapsetkin oppivat arvostamaan ympäristöämme. Lasten kanssa tehdään vuodenajasta riippuen metsäretkiä viikoittain. Tutkimme ja havainnoimme ympäristöä kaikkina vuodenaikoina. Muonion varhaiskasvatuksen lapset ovatkin innokkaita ja tottuneita luonnossa liikkujia.

Lasten kyselystä poimittua, Mitä mieltä olet ulkoilusta ja retkistä?

- ❖ Tykkään metsäretkistä, tykkään paistaa makkaraa. (Poika 5v.)
- ❖ Tulilla ja lintutornilla on kivaa ja mäenlasku on tosi kivaa. Kaupparetkikin voisi olla kiva. (Poika 4v.)
- ❖ Ulkoilussa on kivaa, kun kaikki leikkii kaverina. Retkillä on kivaa syödä, toivoisin lihaa. (tyttö 4v.)
- ❖ Retkillä on kivaa kävellä ja hyppiä lätäköissä. (Tyttö 5v.)

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille

Turvallinen oppimisympäristö ja riittävä ja osaava ammattitaitoinen henkilöstö ovat tärkeitä tekijöitä, kun luodaan pohjaa lapsen hyvälle varhaiskasvatuspäivälle. Myös yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan turvallisen ja viihtyisän oppimisympäristön.

Lapsiryhmien suunnittelulla on tärkeä merkitys, kun mietitään lapsen sosiaalista oppimisympäristöä (ikätaaso, ryhmäkoot). Lapset osallistuvat omissa ryhmissä myöskin oman oppimisympäristön sekä toiminnan suunnitteluun ja välineet sekä tarvikkeet ovat ikätason mukaisia, pedagogisia, turvallisia ja monipuolisia. Suunnittelussa huomioidaan lasten/lapsiryhmän omia mielenkiinnon kohteita ja oppimisympäristöjä muokataan näiden tarpeiden mukaisesti.

Tieto- ja viestintätekniologiaa hyödynnetään myös varhaiskasvatuksessa tarkoituksenmukaisella tavalla, ikätaso huomioiden.

Lähiluonto ja –ympäristö ovat merkittävä osa jokapäiväistä toimintaympäristöämme. Luonto onkin yksi päiväkotimme pääteemoista, liikunnan ja leikin lisäksi. Päiväkodin pihasta on pyritty tekemään mahdollisimman monipuolinen, luonnollinen ja lasten mielikuvitusta ruokkiva ympäristö. Pihaltamme löytyy paljon erilaisia luonnonmateriaaleja kuten Kunttaa, hiekkaa, nurmea ja istutuksia. Leikkivälineiden pehmustepohjana toimii hake ja kunttapihalle on sijoitettu luonnon kiviä ja kaatuneita puunrunkoja tasapainoiluun ja kiipeilyyn. Pihalla on myös oma pieni puutarha ja runsaasti viinimarja pensaita, joista marjoja saa syödä vapaasti.

Lapsiryhmät retkeilevät säännöllisesti esimerkiksi lähimetsässä, lintutornilla ja koulun alueella olevan laavun ympäristössä. Päiväkodin lapset ovat yhteistyössä rakentaneet lähimetsäämme oman majan, jossa vieraillaan ahkerasti vuodesta toiseen.

Ulkoilu kaikkina vuodenaikoina on myös yksi tärkeimpiä osa-alueita varhaiskasvatuksessamme. Vuodenaikojen vaihtumista seurataan ja yhdessä ihmetellään.

Varhaiskasvatuksen ja kirjaston yhteistyön tavoitteita ovat monilukutaidon kehittyminen, lukuharrastuksen ja lukuinnon herättely ja lasten kielellisen kehityksen tukeminen. Varhaiskasvatuksen ja kirjaston yhteistyöllä pyritään tasa-arvoisuuteen palvelujen tarjonnassa sekä varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisen tukemiseen.

Lisäksi oppimisympäristöinä hyödynnetään muitakin lähialueen pihoja (esim. koulun piha- ja liikunta-alueet) sekä leikkipuistoja. Myös vierailut mm. museolla ja erilaisissa teatteriesityksissä täydentävät lasten kulttuuri- ja oppimisympäristöjä. Vierailemme ajoittain myös huoltajien työpaikoilla ja nämä vierailut monipuolistavat oppimisympäristöjä ja luovat yhteistyömahdollisuuksia kasvattajien ja huoltajien välillä.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen sitoutumalla lapsen kasvuun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Yhteistyötä tukee molemminpuolinen luottamus, tasa-arvoinen vuorovaikutus sekä molemminpuolinen kunnioitus.

Huoltajien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Arjen kohtaamisissa ja keskusteluissa huoltajien osallisuutta vahvistaa lapsen päivän tapahtumien ja kokemusten avaaminen huoltajalle. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle sekä tukee huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Yhteistyössä tulee huomioida perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa käytetään tulkkia, jotta ymmärrys voidaan varmistaa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan huoltajien kanssa yhdessä keskustellen. Tämä on tärkeää erityisesti lapsen kehityksen ja oppimisen tukea suunniteltaessa. Huoltajilla on mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Huoltajien näkemykset huomioidaan arjen kohtaamisissa, yksikkökohtaisten kyselyiden, asiakastytytyväisyyskyselyn, vanhempainiltojen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnan yhteydessä. Sähköistä viestintää tiedonkulussa kehitetään edelleen. Toiminnan sisällöstä viestitetään huoltajille esim. viikko- ja kuukausikirjeiden, dokumentoinnin, kasvunkansion ja yhteisten tapahtumien avulla.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.

Varhaiskasvatuksen eri osastoilla yhteistyöllä on tärkeä merkitys toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Yhteistyötä tehdään oman tiimin/työparin kanssa, muiden tiimien kanssa (päiväkodin sisäinen yhteistyö sisältäen eri ryhmät ja perhepäivähoidon) ja erityisopettajan kanssa.

Tärkeä yhteistyötaho varhaiskasvatukselle on moniammatillinen tiimi, "Varka", joka kokoontuu n. joka toinen kuukausi. Varhaiskasvatuksesta tiimiin osallistuu veo:n lisäksi varhaiskasvatuksen opettajat ja muita osallistuvia tahoja ovat Lapin hyvinvointialue Lapin eri toimijat kuten neuvolan terveydenhoitaja, psykologi, puheterapeutti sekä sosiaalitoimesta sosiaalityöntekijä. Yhteistyön merkitys tämän tiimin osalta korostuu, kun lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista herää huoli tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään

Varhaiskasvatuksesta tehdään 18-kuukautisesta lapsesta ja 4-vuotiaista neuvolan laajempaa terveystarkastusta varten lapsen kokonaiskehityksen havainnointi ja arviointi. Hyvinvointialue on laatinut tähän tarkoitukseen lomakkeen, joka toimitetaan huoltajan toimesta neuvolaan.-vuotiaista lapsista neuvola laatii lyhyen palauteosion takaisin varhaiskasvatukseen, joka liitetään osaksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Yhteistyötä tehdään myös kunnan muiden toimijoiden kanssa (opetus-, liikunta-, nuoriso-, kirjasto- ja kulttuuripalvelut sekä vanhustyö ja ravitsemus- ja siisteyspalvelut) sekä erilaisten järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa (esim. srk, poliisi- ja pelastuslaitos, terveydenhoito, vanhempainyhdistys).

Asumispalveluyksiköiden (vanhuspalvelut) kanssa teemme yhteistyötä mm. vierailemalla palveluyksiköissä ja esittämällä heille pieniä esityksiä. Välillä olemme vieneet heille tervehdyksiä kortin muodossa.

Kirjasto- ja kulttuuripalvelut järjestävät pedagogisia satutunteja ja kirjastotunteja Reposille ja eskareille. Havuset, Lupposet ja Käpyset saavat satutunnin

luokseen päiväkodille kerran kuukaudessa. Lisäksi kirjastolla on avoimia satutunteja säännöllisesti, sekä runsaasti erilaisia kulttuuri- / taide esityksiä.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessäideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän

toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Muonion varhaiskasvatuksen pedagogisena pohjana toimii valtakunnallinen vasu sisältöineen. Oman leimansa Muonion vasuun antavat kuntastrategia ja paikalliset painopistealueet: luonto, liikunta ja leikki. Painotusalueet muovautuivat tavoitteiksi osittain vanhemmille suunnatun kyselyn kautta. Luonto tuntui luonnolliselta painopistealueelta, koska elämme lähellä tuntureita ja hengitämme tutkitusti maailman puhtainta ilmaa. Ulkoilemme päivän aikana runsaasti ja luonnossa liikkuminen ja sen jatkuva imettely sekä tutkiminen ovat iso osa arkeamme.

Paikallisia painotusalueita on kehitetty koulutuksen ja pysyvän pedagogisen toiminnan kautta. Työntekijät ovat päässeet osallistumaan metsä- ja liikunta-aiheisiin koulutuksiin. Lapset pääsevät säännöllisesti metsään retkille ja liikuntavälineitä on hankittu lisää aktivoimaan lasten omatoimista liikkumista päivittäisten liikuntasuosittelusten saavuttamiseksi. Olemme nähneet tärkeäksi vuosien varrella myös lasten tunnekasvatuksen.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Pedagoginen dokumentointi tarkoittaa, että päiväkodissa tallennettuja dokumentteja, esimerkiksi kuvia, teoksia, videoita ja muistiinpanoja käytetään toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä vuorovaikutuksessa huoltajan ja lasten kanssa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on pedagogisen dokumentoinnin runko. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajan sekä lapsen kanssa ja sitä tarkennetaan toimintakauden kuluessa.

Muoniossa jokaiselle lapselle kootaan myös oma kasvunkansio. Siihen kerätään valokuvia, teoksia, kädentaitotehtäviä ja muita materiaaleja vuoden ympäri lapsen koko varhaiskasvatustaipaleen ajalta. Lapset osallistuvat dokumentointiin kertomalla kuvien avulla tapahtumista ja arvioimalla itse toimintaa. Lapset saavatkin tarkastella ja kommentoida omaa kasvunkansiotaan aina halutessaan ja myös henkilöstö pystyy kansioista selvittämään mitä lapsi jo osaa ja mikä on seuraava askel lapsen kehityksen tukemisessa.

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättellemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Lasten toiveita kuunnellaan ja heidän ideoitansa pyritään ottamaan huomioon pedagogisten painopistealueiden sisällä. Lasten ikä ja henkilökohtaiset tukitarpeet huomioidaan myös suunnittelussa ja arvioinnissa.

Hyödynnämme toiminnassa monipuolisesti eri oppimisympäristöjä lähimetsää, koulun kenttää ja piha-aluetta, koulun ja ammattikoulun liikuntasaleja, lintutornia, leikkipuistoja ja kirjastoa. Päiväkodin sisätiloissa on myös runsaasti erilaisia leikki- ja liikuntavälineitä.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtap. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustele leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Leikin merkitys korostuu läpi varhaiskasvatuksen, sillä se on lapsen luontainen tapa oppia. Annamme leikille riittävästi aikaa päivittäin ja oppimisympäristömme soveltuvat erilaisille leikeille. Leikkivälineet ovat meillä helposti lasten saatavilla sekä ikä- ja kehitystasolle soveltuvia. Leikkivälineitä vaihdellaan ryhmien kesken pitäen aina mielessä kunkin ryhmän mielenkiinnon kohteet.

Kunnioitamme lasten leikkiä. Kasvattajan rooli on leikin mahdollistaminen ja rikastaminen. Kasvattaja tarkkailee, kannustaa ja tarvittaessa edesauttaa leikin kulussa. Leikki ideat lähtevät aina lapsista itsestään. Kannustamme lapsia pitkäkestoiseen leikkiin ja ajoittain lasten ideoimat leikit voidaan kehittää kokonaisiksi teemoiksi, jonka ympärille suunnitellaan koko viikon/ kuukauden toiminta. Leikille on annettava aidosti aikaa, leikkiä arvostetaan ja leikkiin kiinnitetään huomiota.

Kerran viikossa on lelupäivä, jolloin lapset saavat tuoda varhaiskasvatukseen kotoa oman lelun. Piha-alueemme ja lähimetsän

luonto luovat meille myös upeita leikkiympäristöjä ja tarjoavat lapsille mahdollisuuden yhteistoiminnallisiin liikunnallisiin leikkeihin.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde, että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien

tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Lasten kielellisen kehityksen tukemisen lähtökohtana ovat aikuisten tekemät havainnot ja asetetut tavoitteet mm. lasten vasuihin. Hyväksyvä ja lämmin ilmapiiri tukee lasten kielellistä kehitystä. Lapsella on helpompi osallistua yhteiseen toimintaan, kun hän kokee olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Leikki, sadut, loruttelut, laulut ja yhteiset keskustelut kaikki tukevat lapsen kielellistä kehitystä.

Kielellinen oppiminen nojautuu valtakunnallisen vasun osa-alueisiin: vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavarasto ja kielitietoisuus.

Lapsen ajattelu ja oppiminen kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kun lapsille annetaan aikaa pohdiskeluille, heidän päättely ja luovan ajattelun taidot kehittyvät. Samalla lapselle muovautuu käsitys itsestä vaikuttavana toimijana ja ajattelijana osana omaa yhteisöä.

Nykypäivänä painotetaan laaja-alaista osaamista, johon kuuluu myös monilukutaito. Monilukutaito tarkoittaa sitä, että lapsen kanssa nimetään ja aukaistaan käsitteitä, häntä tutustutetaan erilaisiin tekstiympäristöihin mm. kirjoitettuun, kuultuun, puhuttuun ja kuvitettuun ympäristöön, lapsen

kanssa tutustutaan myös erilaisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Varhaiskasvatus toimii paikkana, jossa lapsi voi harjoitella turvallisesti aikuisen opastuksella monilukutaidon alkeita.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja keho-soittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin

herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille

soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä, että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työskentelään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Ilmaisun monilla muodoilla tarkoitetaan musiikillista, kuvallista, kehoallista ja sanallista ilmaisua. Varhaiskasvatuksessa lapsia tutustutetaan jokaiseen ilmaisuosa-alueeseen ja erilaisia ilmaisumuotoja käytetäänkin runsaasti päivittäisessä toiminnassa niin ohjatuissa ja suunnitelluissa toiminnoissa kuin spontaanisti arjen eri hetkissä. Esimerkiksi musiikkia sisällytetään usein eri toimintoihin kuten siirtymä- / odotustilanteisiin. Musiikkia käytetään myös lepoaikailla luomaan rauhallisuutta ja levollisuutta hetkeen. Lapsia kannustetaan myös itsestä lähtevään ilmaisuun. Mm. erilaisia materiaaleja ja välineitä on lasten vapaassa käytössä sekä piirustustarvikkeita, liikkumisvälineitä, roolivaatteita ja kirjoja luettavaksi ja katseltavaksi.

Ilmaisun muodot tukevat lapsen oppimista, sosiaalisia taitoja ja minäkuvaa. Itsensä ilmaisu on tärkeä osa omaa kulttuuria ja siihen kuulumista. Yksilöllisiä vaihtelevuuksia on kuitenkin siinä, mikä osa-alue lapsella painottuu itsensä ilmaisussa.

Kulttuurikasvatussuunnitelman mukaiset taide/ kulttuurityöpajat toteutuvat ikäryhmittäin noin kerran vuodessa. Työpajoissa lapset saavat tutustua omaan paikalliseen kulttuurikohteeseensa ja ilmaista näkemäänsä / kokemaansa taiteen eri keinoilla esimerkiksi rytmikylpyssä tai tanssien.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä median näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja

niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänkysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa tutustumme oman seudun perinteisiin ja arvoihin mm. retkien, teemapäivien ja juhlapyhien kautta. Lisäksi isompien lasten kanssa pyritään lisäämään ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta suhteessa Suomen sisällä oleviin vähemmistöryhmiin ja kulttuureihin tutustumalla heidän tapoihinsa hyödyntäen satuja, kirjallisuutta, mediaa ja mahdollisia vierailuja. Lasten kanssa keskustellaan heitä askarruttavista kysymyksistä. Myös muihin maihin tutustutaan lapsille suunnattuja materiaaleja hyödyntäen.

Lapsia kannustetaan kertomaan myös omia kokemuksia ja perheen perinteitä. Monella perheellä on paikkakunnalla läheinen suhde luontoon, kalastukseen ja metsästyksen. Lapset nauttivat siitä, kun he saavat kertoa mitä ovat tehneet kotona tai sukulaisissa. Yhteisissä keskusteluissa harjoittelemme

toisten kuuntelua ja myös erilaisuuden hyväksyntää esim. juhlia vietetään perheissä hiukan eri tavoin, myös arki on monessa perheessä erilaista. Kalevalan päivän yhteydessä tutustumme suomalaisiin perinteisiin ja perinnekulttuuriin.

Myös isovanhempien kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi vuosittaisen Isovanhempienpäivän liikunnallisen tapahtuman merkeissä, joka toteutetaan yhdessä liikuntapalveluiden kanssa.

Katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Seurakunnan kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi vierailemalla kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa kirkossamme ja osallistumalla seurakunnan toteuttamaan pääsiäispolkuun. Tapahtumista tiedotetaan aina etukäteen ja huoltajat päättävät lapsen osallistumisesta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Mediakasvatuksessa kasvattajat ohjaavat lasta suhtautumaan mediaan kriittisesti ja analysoimaan näkemäänsä. Yhdessä harjoittelemme median ja medianvälineiden turvallista ja asianmukaista käyttöä sekä harjoittelemme tuottamaan mediasisältöä.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla

niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhderekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita, että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestäväää elämäntapaa kasvamisesta sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamisesta. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteen vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa

omilla teoillaan vaikuttaa kestäväan elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestäväan elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Lapsi tutkii ja tarkkailee luonnostaan lähiympäristöään. Lähiympäristön havainnointi herättää lapsessa paljon kysymyksiä. Tutkimme ja etsimme yhdessä lasten kanssa tietoa heitä askarruttaviin kysymyksiin. Lapsia kannustetaan ajattelemaan ja pääättelemään asioita. Monesti ei löydy yhtä oikeaa vastausta vaan vastaus riippuu näkökulmasta, josta asiaa tarkastellaan.

Lasten kanssa havainnoimme vuodenaikojen mukana tapahtuvia muutoksia ja ilmiöitä. Luonnossa asustaa myös monet eläimet ja hyönteiset, jotka kiinnostavat lapsia. Kasveissa näkyy selkeästi vuodenaikojen vaihtumiset mm. Lapin upeana ruskana.

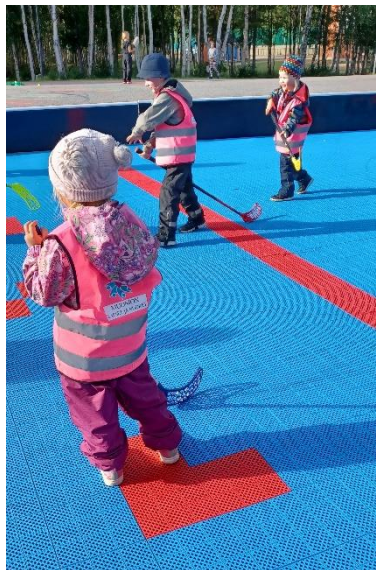
Monipuoliset lähestymistavat tutkittaviin asioihin tukee lapsen taitoa nimetä ja käyttää monipuolisia käsitteitä. Tämä taas edistää monilukutaidon kehittymistä.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina.

Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja.

Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös

vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä

ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömiseen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

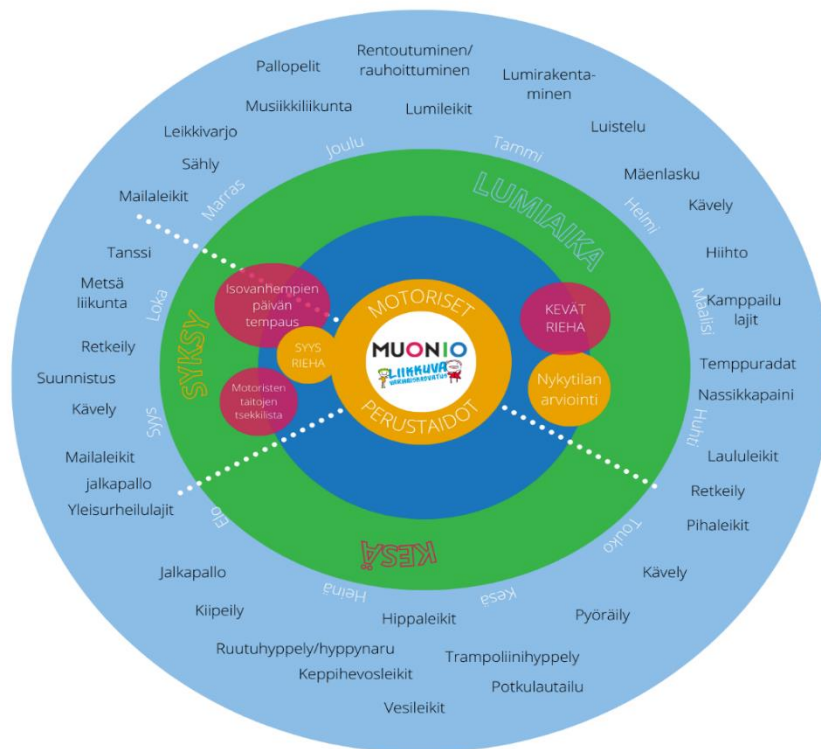
Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja

terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Varhaiskasvatuksessa mahdollistamme jokapäiväisen liikkumisen ja liikunnan suositusten toteutumisen. Lapsia kannustetaan omaehtoiseen liikkumiseen mm. liikuntavälinehankintojen kautta. Myös ohjattuja liikuntahetkiä on säännöllisesti ja ryhmät hyödyntävät ahkerasti lepoetki huoneissa olevia liikuntavälinekiskoja. Kiskoihin vaihdellaan erilaisia liikuntavälineitä lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden. Muoniossa välimatkat ovat käveltävissä, joten siirtymätilanteet tapahtuvat lasten kanssa liikkuen. Positiivisella ja lasten liikkumista kannustavalla suhtautumisella vaikutetaan lasten elinikäiseen liikkumiseen ja liikkuvan elämäntavan muovautumiseen.

Päiväkodissa liikkuminen kehittää liikuntataitojen lisäksi lasten sosiaalisia taitoja kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Liikkumisen kautta tuetaan myös lapsen kehontuntemusta ja hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, kehonhallinta- ja välinetaitoja. Tavoitteena Muonion varhaiskasvatuksessa on liikkua päivittäin liikuntasuositusten mukaisesti. Toiminnan suunnittelua ohjaa liikunnan vuosikellomme. Liikunnan toteutumista arvioidaan nykytilan arviointi kyselyn kautta vuosittain.

Varhaiskasvatuksen vuoden kierron mukainen vuosikello ohjaa toimintaamme!

MUONIO

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös

romanikielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon

kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien.

Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtäminen ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molempipuolinen ymmärrys.

Varhaiskasvatuksessa huomioimme lasten yksilöllisen kielenkehityksellisen tason ja tarpeet. Käytämme jokaista lasta hyödyntäviä kuvia mm. aamupiirissä, pukeutumisessa ja ohjatuissa tuokioissa kuten muskareissa ja liikuntatuokioissa. Leikin kautta tutustumme lasten kanssa muihin kieliin ja kulttuureihin mm. laulujen ja lorujen kautta.

Lasten kielenkehittymistä tuemme eri metodein. Lapsille luetaan satuja pienestä pitäen joka päivä. Kuvia nimetään ja asioita sanoitetaan ahkerasti. Lasten kanssa tutkimme aika-ajoin myös mielenkiintoisia artikkeleita eri lehdistä. Hyödynnämme myös mediaa tiedon etsinnässä ja lapsille suunnattujen materiaalien käytössä. Rohkaisemme lapsia jakamaan omia ajatuksiaan, samanaikaisesti harjoittelemme keskusteluissa myös muiden kuuntelua. Henkilökunta käyttää monipuolista sanavarastoa samalla lapsille selittäen ja selvittäen käsitteitä ja tuntemattomia sanoja mitä he eivät tunne.

Kirjaston kanssa varhaiskasvatus tekee yhteistyötä lasten kielenkehityksen tukemisen edistämiseksi. Käymme säännöllisesti kirjaston järjestämillä satutunneilla. Lapset pääsevät itse lainaamaan heitä kiinnostavia teoksia kirjaston monipuolisesta valikoimasta tai kirjastoautosta. Lapsille tulee tutuksi kirjojen lainaamisen kulttuuri, samalla monella herää kiinnostus kirjoitettuun tekstiin ja kirjaimiin.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksikautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

Muonion kunnan omissa varhaiskasvatuksen yksiköissä ei ole tarjolla kaksikielistä varhaiskasvatusta. Tarvittaessa käytämme tulkkipalveluita, etenkin hoidon aloittamisvaiheessa, niin lapsen kuin myös vanhempien kanssa. Tällä hetkellä vieraskielisten lasten osuus varhaiskasvatuksessa on pieni. Varhaiskasvatuksessa tuetaan vieraskielisten lasten suomen kielen kehitystä yhdenvertaisesti suomenkielisten lasten kanssa. Apuna voidaan käyttää esimerkiksi kuvia, tukiviittomia ja asioiden nimeämistä. Tarvittaessa lapsi voi osallistua varhaiskasvatuksen erityisopettajan järjestämään kielellistä kehitystä tukevaan pienryhmätoimintaan. Lapsen kieli- ja kulttuuritaustasta keskustellaan vanhempien kanssa varhaiskasvatuksen alkaessa ja tiedot kirjataan lapsen vasaun.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen

tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuksista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivyttyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkittamis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama

varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista.

Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Muoniossa varhaiserityiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti eli tuki tuodaan lapsen olemassa olevaan kasvuympäristöön. Kasvun ja oppimisen tukea annetaan kaikissa varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä. Lapsiryhmiä muodostaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve. Ryhmissä voi tarvittaessa toimia lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on auttaa lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallisuutensa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) konsultoi henkilökuntaa kasvun ja oppimisen tukeen liittyen. Erityisopettaja toimii säännöllisesti päiväkotien eri lapsiryhmien kanssa. Erityisopettaja välittää tietoa varhaiskasvatuksesta vastaavalle lapsiryhmien tarpeista, tuen toteutumisesta ja henkilöstön osaamisen tarpeista ja he tekevät tiivistä yhteistyötä varhaiskasvatuksen järjestämistä varten. Lapsen tarvitsemaa tukea arvioidaan tarvittaessa myös moniammatillisessa työryhmässä (Varka). Lasten kuntoutussuunnitelmat laaditaan ja päivitetään yhteistyössä hyvinvointialueen terveydenhuollon ja muiden ammattilaisten kanssa.

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehdoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsen kasvusta, kehityksestä tai oppimisesta ilmenee huolta kasvattajat ja huoltajat keskustelevat huolen aiheesta ensin keskenään ja tämän jälkeen henkilökunta tai vanhemmat ottavat yhteyttä erityisopettajaan konsultaatiota varten. Tuen tarpeen havainnointi, tuen suunnittelu ja toteuttaminen sekä arviointi tehdään yhteistyössä huoltajien ja tarvittaessa muiden lasta ja perheitä koskevien palvelujen kanssa.

Monialainen työryhmä arvioi ja suunnittelee lapselle mahdollisia kuntoutustarpeita ja tarvittaessa sovitaan lapsen tai perheen ohjaamisesta tarvitsemiensa palveluiden piiriin kuten psykologi, puhe- tai toimintaterapeutti. Lapsen asioiden käsittelyyn pyydetään aina kirjallinen lupa huoltajilta.

Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvä varhennettu esiopetus annetaan päiväkotiryhmässä. Sivistysjohtaja tekee päätöksen lapsen siirtämisestä pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, erityisopettajan lausunnon perusteella. Erityisopettaja huolehtii monialaisen yhteistyön toimivuudesta varhaiskasvatuksessa ja konsultoi henkilöstöä ja huoltajia koulun aloituksen ja pidennetyn oppivelvollisuuden asioissa.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso ja tuen muodot tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja pedagogisesti sekä laadukkaasti toteutettu varhaiskasvatus on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Vasun avulla arvioidaan lapsen yksilöllisten tavoitteiden toteutumista ja tuen riittävyttä lapsen oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta. Erityisopettaja ja ryhmän henkilöstö keskustelevat lapsen tuen tarpeesta ja päivittävät sitä säännöllisesti. Muoniossa tuen antaminen lapselle kuuluu jokaiselle ryhmän aikuiselle. Vanhempien kanssa keskustellaan aina tuen tarpeesta ja siihen liittyvistä päätöksistä.

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös.

Yleisen tuen keinot painottuvat ryhmän toimintatapoihin ja järjestelyihin, mutta voivat olla myös yksittäistä lasta koskevia käytänteitä. Yleinen tuki on kaikkia lapsia varten. Kun

huoli lapsen kasvusta, kehityksestä tai oppimisesta herää, tarkistetaan yleiseen tukeen kuuluvien hyvien käytänteiden valikosta, että käytössä on kaikki mahdolliset keinot tukea lasta olemassa olevassa toimintaympäristössä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa koskevassa palaverissa keskustellaan huoltajan kanssa lapsen toiminnasta, oppimisesta, kehittämisestä ja käytössä olevista yleisen tuen valikon tukitoimista.

Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

Tehostettuun tukeen siirrytään, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostettu tuki on pitkäaikaisempaa, säännöllisempää, laajempaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Vanhempien kanssa keskustellaan tehostetun tuen aloituksesta ja toimintatavoista ryhmässä. Varhaiskasvatussuunnitelma ja tehostetun tuen tarve tarkastetaan vähintään kerran vuodessa ja aina tarpeen mukaan. Tehostettuun tukeen siirtymisen tarpeen arvioi erityisopettaja yhteistyössä huoltajien ja kasvatushenkilöstön kanssa tarvittaessa monialaista asiantuntemusta hyödyntäen.

Tehostetun tuen aikana käytössä on monipuolinen valikoima yleistä tukea yksilöllisempiä pedagogisia tukitoimia. Myös rakenteelliset tukitoimet ovat käytettävissä.

Tehostetun tuen päätöksen tekee varhaiskasvatusvastaava erityisopettajan laatiman tehostetun tuen lausunnon pohjalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa tehostetun tuen kirjaamisesta vasaun. Varhaiskasvatussuunnitelma ja tehostetun tuen tarve tarkastetaan vähintään kerran vuodessa ja aina tarpeen mukaan. Tarvittaessa varhaiskasvatusvastaava tekee päätöksen mahdollisesta tehostetun tuen päättämisestä erityisopettajan lausunnon pohjalta.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

Erityinen tuki on vahvempaa ja yksilöllisempää kuin tehostettu tuki. Vanhempien kanssa keskustellaan erityisen tuen aloituksesta ja ryhmän toimintatavoista erityisen tuen aikana. Varhaiskasvatussuunnitelma ja erityisen tuen tarve tarkastetaan vähintään kerran vuodessa ja aina tarpeen mukaan. Erityinen tuki voidaan aloittaa välittömästi erityisen tuen tasolta, jos lapsen oppiminen tai kehitys sitä vaatii. Erityisopettaja vastaa lausunnon laatimisesta yhteistyössä huoltajien ja kasvatushenkilöstön kanssa. Sivistysjohtaja tekee kirjallisen päätöksen erityisen tuen antamisesta varhaiskasvatuksen erityisopettajan lausunnon pohjalta.

Tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät päätökset tekee varhaiskasvatusvastaava veo:n anomuksen pohjalta. Tulkki- ja avustamispalvelut eivät ole riippuvaisia siitä missä tuen muodossa lapsi on.

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen

muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Vanhempien kanssa käydyn keskustelun pohjalta, erityisopettaja ja henkilöstö suunnittelevat lapselle sopivat tuen muodot. Pedagogisia tuen muotoja on jo ryhmässä osittain käytössä kaikilla lapsilla esim. päivärytmi ja kuvakommunikointi. Erityisopettaja ohjeistaa henkilöstöä pedagogisten työmenetelmien käytössä.

Rakenteellisten tuen muotojen suunnittelussa ja järjestämisessä tarvitaan erityisopettajan arvio. Inklusion periaatteen toteutumiseksi on mahdollista myös pienentää ryhmän kokoa. Varhaiskasvatusvastaava ja erityisopettaja arvioivat yhdessä mitä rakenteellisia tuen muotoja otetaan käyttöön.

Hoidollisissa tuen muodoissa on oleellista terveydenhuollon antamat ohjeistukset ja diagnoosit. Lääkehuoltoa varhaiskasvatuksessa antaa siihen aina tapauskohtaisesti koulutettu henkilöstö. Henkilöstö koulutetaan lääkkeiden antamiseen joko vanhemman ohjeistuksen mukaan tai terveydenhuollon koulutuksella (esim. epipen ja diabetes). Kaikissa tuen muodoissa kuullaan henkilöstöä ja heille järjestetään tarvittaessa koulutusta.

5.4 Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

Muoniossa erityisopettaja työskentelee tiiviisti kaikilla tuen tasoilla tuen tarpeisten lasten tukimuotojen selvittelyssä, järjestelyissä ja arvioinnissa. Lasten tuen tarpeita tarkistetaan säännöllisesti aina syksyisin ja keväisin vasun päivityksen yhteydessä. Erityisopettaja on mukana vasun päivityksissä, jos lapsella on tuen tarvetta tai henkilökunnalla on herännyt huoli hänestä. Erityisopettaja voi osallistua palaveriinkin myös varhaiskasvatuksen opettajan pyynnöstä, ilman suurempaa huolen aihetta. Lisäksi aina tarvittaessa arvioidaan tuen porras ja sitä muutetaan tarpeen mukaan. Annettua tukea arvioidaan säännöllisesti kaikkien ryhmän aikuisten kanssa ja pohditaan yhdessä tuen toimivuutta ja mitä voisi tehdä toisin. Tarvittaessa erityisopettaja konsultoi neuvolan terveydenhoitajaa.

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveystalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta.

Yleinen, tehostettu- ja erityinen tuki kirjataan lapsen vasuun, johon liitetään myös yleisen tuen kirjaukset. Kirjaamisesta vastaa erityisopettaja yhteistyössä henkilöstön kanssa. Lapsen tarvitsema tuki suunnitellaan ja toteutetaan yksilöllisesti, kunkin tarpeiden mukaan. Tavoitteet määritellään yhteistyössä huoltajien ja erityisopettajan kanssa sekä tarvittaessa asiantuntijoiden (esim. puheterapeutti, toimintaterapeutti) kanssa.

Annetun tuen vaikuttavuutta havainnoidaan, arvioidaan ja dokumentoidaan jatkuvasti ja säännöllisesti arjessa. Koko henkilöstö vastaa, seuraa ja arvioi tuen toteutumista ja yhteistyötä tehdään huoltajien kanssa. Laajempi tuen arviointi ja päivitys yhteistyössä huoltajien, henkilöstön ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden kanssa tehdään vähintään kerran vuodessa.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatustyksiköstä toiseen tai esiopetukseen, vastuu tiedonsiirrosta on lähettävällä yksiköllä. Tarvittaessa hoidon ja opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto siirretään huoltajien tahdosta riippumatta, lapsen etu huomioiden. Tiedonsiirto voidaan tehdä yhteistyössä erityisopettajan ja huoltajien kanssa. Päiväkotityksikön sisällä tapahtuvissa siirroissa tiedonsiirto voi olla myös suullista kirjallisen tiedonsiirron lisäksi.

Yhteistyötä tehdään säännöllisesti monialaisten yhteistyöryhmien kanssa. Monialaisessa yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstö vastaa varhaiskasvatuksen vastuualueista varhaiskasvatusaikana. Muut monialaiset yhteistyötahot vastaavat kukin oman tehtäväalansa mukaisista tehtävistä. Lapsen tarvitsema terapia voi toteutua myös varhaiskasvatusaikana terapeuttien toimesta. Olemassa olevien käytänteiden jatkuva arviointi ja kehittäminen kokemusten ja palautteen pohjalta turvaavat ajantasaiset kasvun ja oppimisen tuen järjestelmät. Arvioinnista vastaa koko varhaiskasvatuksen henkilöstö.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Lapselle annettavasta tuesta tai tukipalveluista hallintopäätöksen tekee se viranhaltija, jolle päätösvalta on hallintosäännössä kirjattu. Päätös perustuu lapsen tuen tarpeen arvioon. Erityisopettaja laatii lausunnon, josta käy ilmi lapsen vasuun kirjattu tuen tarve.

Lausunnon laadinnan yhteydessä huoltajaa kuullaan.

Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Erityisopettaja vastaa järjestäjäkuntien välisestä yhteistyöstä ja tuen prosessista lapsen edun mukaisesti.

Hallintopäätöstä voidaan tarvittaessa muuttaa tai kumota jos tuentarve muuttuu tai tarve lakkaa. Muutoksesta tai tuen päättymisestä erityisopettaja laatii päättävälle viranhaltijalle lausunnon yhteistyössä huoltajien kanssa.

Esiopetuksessa olevan lapsen tuen järjestäminen ja toteuttaminen kirjataan lapsen esiopetuksen opetussuunnitelmaan (LEOPS). Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on esioppilaiden tuen prosessissa mukana varmistamassa, että lapsen saama tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Tarvittavat hallintopäätökset tehdään varhaiskasvatuslain ja perusopetuslain mukaisesti. Muoniossa esiopetuksessa annettavan erityisen tuen ja pidennetyn oppivelvollisuuden hallintopäätökset tekee sivistysjohtaja.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja

toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Muonion kunnassa ei ole vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä,

huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta.

Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Muoniossa kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on nähtävillä internetissä Muonion kunnan sivuilla. Henkilökuntaa koulutetaan vasun painotusalueiden mukaisesti.

Jokaisessa ryhmässä tehdään vuosittain tiimisopimus, joka pohjautuu valtakunnallisen vasun arvoihin. Näin sitoutetaan henkilökunta yhdessä toteuttamaan vasun arvojen ja tavoitteiden mukaista pedagogiikkaa. Pidämme palaveria toiminnasta nousevan tarpeen mukaan.

Lasten omat vasut, että ryhmävasut kirjataan Daisyn sähköiseen järjestelmään. Yhteisten havaintojen pohjalta varhaiskasvatuksen opettaja laatii kullekin lapselle oman vasun, jossa toiminnalle asetetaan tavoitteet ja toimenpiteet lapsen tukemiselle ja tarpeille. Esikoululaisille tehdään lasten esiopetussuunnitelma (LEOPS).

Huoltajat täyttävät samalle vasupohjalle omasta lapsestaan huoltajien ja lapsen osuuden. Sen jälkeen huoltajien kanssa käydään vasukeskustelu. Vasut arvioidaan keväällä ja tarpeen mukaan keskustellaan lapsen tilanteesta.

Ryhmävasun tavoitteet pohjautuvat lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta nouseviin tavoitteisiin. Tästä johtuen painotus ryhmävasuissa vaihtelee vuosittain. Ryhmävasuun kirjataan lukukauden yleiset tavoitteet koko ryhmälle. Lukuvuoden aikana toimintaa suunnitellaan ja arvioidessa huomioidaan yhteiset koko ryhmää koskevat tavoitteet mutta toiminnassa myös huomioidaan ja tuetaan kutakin lasta yksilöllisesti juuri hänen kehitystarpeensa huomioiden.

Yhteistyön merkeissä lasten kehitystä arvioidaan myös 18-kk ja 4-vuotis tarkastusten yhteydessä neuvolaan. Varhaiskasvatuksen opettaja täyttää huoltajille lomakkeen neuvolaan vietäväksi. Myös esiopetukseen siirtyvistä lapsista pidetään tarvittaessa siirtopalaveri, jossa lapsen kehityksestä välitetään tietoa. Näin mahdollistetaan jokaiselle lapselle paras mahdollinen tuki heti alusta lähtien.

Kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet ja painotukset ovat yleisiä suuntaa antavia ohjenuoria, joiden mukaan toimintaa suunnitellaan. Kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma nostaa esille paikalliset piirteet ja painotusalueet. Se toimii koko varhaiskasvatuksen yhteisenä työkaluna toimintaa suunnitella ja arvioitaessa.